

Juryrapport Wijkjury

Nederlands Theater Festival 2010

'Wij komen van diverse plekken. Iedereen heeft iets anders meegemaakt. Misschien was de keus anders geweest als we allemaal uit hetzelfde land kwamen.'

Irena Krištofiaková - Wijkjury

In acht maanden tijd bezochten elf vrouwen uit de Amsterdamse stadswijken 25 voorstellingen. Zij kregen de opdracht om uit al deze voorstellingen een Top 5 te maken. Uiteindelijk wordt de beste voorstelling opgenomen in het programma van het Nederlands Theater Festival. Deze vrouwen vormen de Wijkjury van het Nederlands Theater Festival 2010.

De Wijkjury bestaat uit een groep vrouwen met verschillende nationaliteiten. Ze komen uit Griekenland, Tsjechië, Bangladesh, Turkije, Spanje, Slowakije, Italië, Marokko, Afghanistan en Suriname. Hun ouders waren gastarbeiders. Anderen kwamen voor de liefde of moesten vluchten voor oorlogsgeweld. Sommigen bezochten het theater in land van herkomst maar durfden die stap hier niet te zetten. Het bezoek aan het theater en de gesprekken die daarop volgden waren een rijke uitwisseling van ervaringen en ideeën tussen ervaren en minder ervaren.

Indruk maakten opzweepende muziek, indrukwekkende decors, imponerend spel, adembenemende kostuums en vooral een verhaal dat het hart raakte. In dit intensieve traject ontwikkelden de vrouwen een visie op theater en uit de keuze blijkt dat die getuigt van een groot engagement met actuele thema's in de wereld van nu.

De Wijkjury koos de volgende vijf voorstellingen:

1. Branden- RO Theater
2. Innenschau- Jakob Ahlbom
3. Tarator- Theater Rast
4. Mond vol zand- Orkater/Via Berlin
5. Het Huis van de Stilte- O.T. Theater

Alle voorstellingen spelen in op actuele thema's zoals oorlog op grote en kleine schaal, generatieconflict en vervreemding in het moderne stadsleven. De voorstellingen waren indrukwekkend, hilarisch, ontroerend en confronterend. Uit deze vijf voorstellingen heeft de Wijkjury de voorstelling *Branden* gekozen als beste voorstelling voor het seizoen 2009-2010 omdat de makers erin zijn geslaagd de boodschap zo beeldend, meeslepend en duidelijk over te brengen.

1. BRANDEN- RO Theater

Branden is een modern theaterstuk in de stijl van een Griekse tragedie over de universele thema's wraak, haat en liefde. Een voorstelling waarbij alle

theaterelementen in balans zijn: de tekst, het spel en het decor. Het decor is in zijn eenvoud essentieel en universeel, en prikkelt de verbeelding. De poëtische tekst vormt het hart van de voorstelling en is door de Wijkjury goed te volgen door de combinatie met de beelden en het sterke spel. Een aantal rollen wordt gespeeld door acteurs die de oorlog van dichtbij hebben meegemaakt waardoor de voorstelling wint aan intensiteit.

In deze voorstelling maken een broer en zus een reis naar een land in oorlog waar ze op zoek gaan naar hun eigen wortels. Voor een van de juryleden is deze situatie heel herkenbaar. Zij vluchtte naar Nederland vanwege de oorlog in haar land Afghanistan. In *Branden* herkende ze de typische gewoontes van mensen in oorlog. Uit het zwarte woestijnzand haalt het personage notaris Hermile Lebel bijvoorbeeld meerdere malen een enveloppe te voorschijn met een kostbare betekenis. Geen theatrale truc maar een gewoonte in oorlogstijd om kostbare bezittingen onder de grond te verstoppen. Dat de mensen in werkelijkheid hun objecten niet altijd zo makkelijk terug vinden als de notaris in het stuk, werd op de koop toegenomen.

Niet alleen de tekst en het spel maar ook de vormgeving maakte grote indruk op de Wijkjury, 'simpel, maar essentieel en universeel'. Tegenwoordig worden bij veel grote voorstellingen allerlei moderne technieken gebruikt, maar bij *Branden* was dat niet nodig. Met subtiele en eenvoudige middelen werd de verbeelding geprikkeld. Betekenisvol is het gebruik van schaduwbeelden om de moeizame tocht van vluchtelingen uit te beelden. Eén van de juryleden kent dit schaduwspel uit de verhalen van haar ouders over de Turkse verteltraditie. In de voorstelling wordt dit genre gebruikt om grote stappen in de tijd te maken. Ook de dekens die constant deel uitmaken van het decor en in verschillende scènes worden gebruikt, vormen een mooi symbool voor het rondreizen en vluchten.

De Wijkjury zag dit seizoen veel voorstellingen die geïnspireerd waren op oorlogen en de effecten daarvan. Maar bij *Branden* raakte de regisseur de juiste snaar. Deze voorstelling leidde naar de vraag: is het in een onmenselijke situatie mogelijk je menselijk te blijven gedragen? De leden van de Wijkjury konden zich verplaatsen in de tegengestelde personages. Ze konden zich herkennen in degenen die in de oorlogssituatie hun waardigheid behouden, maar ook in de personages die handelen uit wraak.

Behalve dat *Branden* aanspraak maakte op het inlevingsvermogen van de Wijkjury, raakte het ook de emotie. Niemand van de juryleden ging weg zonder een traan te laten.

2. INNENSCHAU-Jakop Ahlbom

Een voorstelling als *Branden* gaat over het bewuste, terwijl *Innenschau* meer over de onbewuste wereld gaat. 'Zoals een *Schilderij van Dali*', aldus een van de juryleden na het zien van de voorstelling. *Innenschau* is opgebouwd uit losse fragmenten. De voorstelling is als een reis. Je kan achterover zitten, meerijden met de teksten en meevoelen met de personages.

De personages graven in elkaars ziel. Ze zijn in de war, op zoek naar zichzelf in een kille, paranoïde wereld. De levens van verschillende personages raken in de voorstelling met elkaar verweven, ze lopen zelfs in elkaar over. Uiteindelijk komen hun grootste angsten en verlangens naar boven. Terwijl *Branden* een reis door de wereld is, is *Innenschau* een reis door je eigen kosmos.

Innenschau is een surrealistische thriller, een mooie nachtmerrie, met verrassende elementen als acrobatiek en live-muziek van de band Alamo Race Track. Er wordt overtuigend gespeeld, met een goed gevoel voor timing en een indrukwekkend decor; antiek meubilair waarmee de suggestie van een jaren-twintig-detective wordt gewekt. De slaapkamer verandert in een nachtclub en

weer terug. De meubels zijn onderdeel van een choreografie. 'Een kast is misschien een deur naar een andere wereld'.

Innenschau is een voorstelling over seks, geweld en liefde. Dagelijkse situaties krijgen in een andere context een andere betekenis. De scène waarin het mannelijke personage naar binnen kruipt in de enorme opblaasvagina van een vrouw zorgde bij de juryleden voor een grote glimlach, maar ook voor veel vragen. Waarom wil die man bij de vrouw naar binnen kruipen?

Een van de juryleden had de associatie met de film *Hable con ella* van Pedro Almodóvar. De moeilijkheid van de man om de vrouwelijke wereld te begrijpen. 'Vanuit het meisje komt de liefde, vanuit de jongen de sex.'

Het is een voorstelling die je nog een keer wilt bekijken om meerdere symbolen te ontdekken. Het mysterie van de voorstelling maakt dat de Wijkjury hongerig werd naar meer. 'Een echt verhaal kan je er niet van maken. Sommige voorstellingen hebben niet zoveel met logica te maken, dan gaat het meer om wat het doet met je gevoel'.

3. TARATOR- Theater Rast

Tarator is hetzelfde gerecht maar heeft in elke cultuur een eigen interpretatie met een andere bereiding. Dat is de uitleg van regisseur Celil Toksöz aan de Wijkjury in een gesprek voorafgaand aan de voorstelling. Het is het begin van een conflict tussen drie koks, dat uitgevochten wordt in de keuken.

Tarator is een voorstelling van deze tijd, erg goed gespeeld in een realistische setting. Vanuit het publiek kijk je tegen een compleet ingerichte keuken aan. Alles is echt, de keuken, vers bereide gerechten, de geuren. Het licht in de zaal is aan, waardoor het lijkt alsof je direct bij het stuk betrokken bent. Ook de geur van eten zorgt dat de afstand tussen de spelers en het publiek kleiner wordt en je het gevoel hebt dat je in een restaurant zit.

Aanvankelijk zijn de koks, afkomstig uit voormalig Joegoslavië, vrienden, maar onder het koken raken ze om de kleinste dingen in conflict met elkaar en belanden in hun eigen kleine oorlog. Ze moeten duidelijk nog veel pijn verwerken. Een van de juryleden formuleert het als volgt: '*De oorlog is nog steeds aan de gang. Mensen moeten tijd hebben om het te verwerken. Je vergeet het, maar op sommige momenten komt de pijn weer omhoog.*'

Waar *Branden* gaat over de grote oorlog, speelt zich in *Tarator* een oorlog af op kleine schaal binnen één situatie, op één locatie: de keuken. Ondanks het geweld en de dreigementen die de conflictsituaties zo indrukwekkend maken, is *Tarator* een luchtige voorstelling met veel humor. De voorstelling blijft aan de oppervlakte en krijgt een grimmige wending als een van de koks een serveerster verkracht als gevolg van een herinnering aan het thuisland. Maar ook daarna wordt het werk weer gewoon opgepakt. De jury heeft veel waardering voor het spel. De twee actrices transformeren van serveersters naar de bazinnen van de koks. De meisjes spelen heel duidelijk 'de Nederlandse stereotype vrouw.' Bazig, onafhankelijk en hebben geen boodschap aan het macho gedrag. Ieder personage wordt in het begin neergezet als een stereotype maar door conflicten veranderen de verhoudingen.

Het einde van de voorstelling is niet voor alle juryleden even bevredigend als de personages elkaar in een slapstick-achtige scène willen vergiften. Een aantal van de juryleden had gehoopt op een meer harmonieus einde. De Wijkjury is het

erover eens: iedereen is op zijn eigen winst uit. De oorlog gaat door in de keuken.

4. EEN MOND VOL ZAND- Orkater/Via Berlin

Als eerste muziektheatervoorstelling die de Wijkjury bezoekt, is de voorstelling *Een mond vol zand* een totaal andere ervaring.

Een mond vol zand is een instrumentaal en tragisch liefdesverhaal. De donkere bedrukte sfeer komt overtuigend over. Tijdens de voorstelling kan de Wijkjury zich goed verplaatsen in de personages. De wanhopige vrouw die op zoek is naar haar spoorloos verdwenen man. En de nieuwe vrouw, die deze zelfde man na een tragische gebeurtenis niet meer kwijt wil.

Wanneer de vrouw haar man terugvindt in de woestijn, uitgemergeld, gedesoriënteerd, verwilderd en bij een andere vrouw, kunnen bijna alle vrouwen van de Wijkjury begrip voor hem opbrengen. Door alle gruwelijkheden is deze man dichterbij zichzelf gekomen.

Een van de juryleden formuleert het als volgt: *'Mensen in de oorlog raken dingen kwijt, hij laat zijn liefde achter. De vrouw verliest haar geliefde, de man verliest zichzelf.'*

De tekst is slechts een ondergeschikt onderdeel. De voorstelling is interessant door het gebruik van verschillende vormen van taal: muziek, video, fysieke confrontaties en dialogen. *Een mond vol zand* is een voorstelling die in alle talen begrepen wordt.

5. HET HUIS VAN DE STILTE – Onafhankelijk Toneel

Het Huis van de Stilte speelt in het moderne Turkije aan de vooravond van de militaire staatsgreep in 1980. Familiebanden staan onder grote spanning. In de beklemmende politieke situatie zitten de personages tussen wal en schip. *Het Huis van de Stilte* is een ontroerend en veelzijdig stuk. Herkenbaar, en gespeeld op een realistische manier met rijke muziek en dans

Grootmoeder Fatma is als moeder en hoofd van de familie de centrale figuur die zich moet verhouden tot haar kleinkinderen die in een totaal andere wereld leven. De generatieverschillen spelen een belangrijke rol. De situatie is herkenbaar voor veel vrouwen van de Wijkjury. Veel families hadden een strenge, conservatieve oma, goed om de familie bij elkaar te houden. Niet alleen in Turkije, maar ook in Griekenland bestaan zulke familieverbanden, anders dan in Nederland waar de generatiesverschillen minder spelen.

Het tijdsdilemma en het verschil tussen generaties is goed weergegeven. De stadsjongeren zijn verwesterd en dat gaat in tegen de oosterse cultuur. Daardoor hebben de kinderen moeite zichzelf te blijven. In de voorstelling is dit mooi gesymboliseerd, door zowel de westerse als oosterse muziek. Met de buikdanseres erbij schept dit een goede sfeer. Ondanks het zware thema is er nog veel ruimte voor relativering en humor.

Een van de juryleden uit Turkije vond het een realistisch stuk. Ze weet uit ervaring dat het voor alle Turkse families moeilijk was in de jaren zeventig en tachtig.

De veelzijdigheid van de voorstelling kwam naar voren door de grote familie en snelle rolwisselingen. De meeste acteurs spelen meerdere rollen, wat voor sommigen soms verwarrend werkte.

Daarom was de voorafgaande inleiding op de voorstelling geen overbodige luxe. Hier kregen de wijkjury een grote familiestamboom voorgeschoteld om de personages te leren kennen uit de complexe familie, bovendien gaf het een historische context, zij het nogal eenzijdig, volgens een van onze Turkse juryleden.

Dit historische verhaal is nog steeds actueel. De volledige wijkjury vindt *Het Huis van de Stilte* vanwege de maatschappelijke boodschap, het boeiende verhaal en het overtuigende spel een belangrijke voorstelling.

De wijkjury bestaat uit Nina Alexandroy, Doretta Barina, Nooriah Armiry, Ferdousi Akhtar, Irena Krištofiaková, Suna Sahin, Meryem Gunes, Blanka Davidovova, Josta Tuinfort, Hafida Azzouz, Ram Ramdas.